

Verslag

Vergadering Bestuurlijk overleg Friese Energietafel

Datum: 16 november 2023 van 12.30 – 14.30 uur (aansluitend op het VFG-portefeuillehouders overleg Klimaat en Energie)

Plaats: Gemeentehuis van de gemeente Tytsjerksteradiel, Raadhuisweg 7 te Burgum

Genodigden: S. Knol (provincie Fryslân) (vz), E. Stellingwerf (Leeuwarden), B. van Zandbergen (Tytsjerksteradiel), H. Sijtsma (Harlingen), H. den Hartigh (Weststellingwerf), L. van der Tuin-Kuipers (Achtkarspelen), I. Groeneveld (De Fryske Marren), D. Durksz (Opsterland), I. Zonneveld (Schiermonnikoog), J. Dijkstra (Waadhoeke), P. IJnsen (Ameland), R. Slijver (Noardwest Fryslân), H. de Boer (Sudwest-Fryslân), G. But (Ooststellingwerf), J. Zoetendal (Heerenveen), R. van Maurik (Wetterskip Fryslân), M. le Roy (Smallingerland), R. de Jong (Vlieland), G. van Essen (Terschelling), [REDACTED] (FEA), J. van Leeuwestijn (Heerenveen), [REDACTED] (Liander), [REDACTED] (coördinator FET/RES), [REDACTED] (Provincie Fryslân), [REDACTED] (programmasecretaris FET, verslag).

Gasten: [REDACTED] (FET), [REDACTED] (FET), [REDACTED] (Provincie Fryslân), [REDACTED] (projectleider Energie-infrastructuur, FET), [REDACTED] en [REDACTED] (Bureau Berenschot), [REDACTED] (Tennet)

Afwezig: H. Sijtsma (Harlingen), D. Durksz (Opsterland), P. IJnsen (Ameland), [REDACTED] (Provincie Fryslân), [REDACTED] (FET), G. van Essen, (Terschelling), I. Groeneveld (De Fryske Marren)

	Agendapunt
1	Opening en vaststelling agenda S. Knol opent de vergadering en noemt de afwezigen. Tevens geeft hij aan dat [REDACTED] een kwartier later komt. De agenda wordt vastgesteld. R. Slijver: merkt op dat het toezenden van de stukken kort dag is. Er moet gelegenheid zijn om punten eerst in het college te kunnen bespreken, alvorens standpunten ingenomen worden. J. Dijkstra, brengt namens H. Sijtsma in: de tijd tussen het versturen van de stukken en de vergadering was minder dan een week, dit is te kort. Uitgelegd wordt dat dit deze keer kwam door het verzetten van de VFG-vergadering. De volgende keer wordt er rekening mee gehouden dat er meer tijd beschikbaar komt om de vergadering goed voor te kunnen bereiden. Het streven is om twee weken vooraf de stukken te versturen. De tijd tussen het regiegroep-overleg en het BO FET wordt van één naar twee weken verlengd in de planningscyclus voor 2024.

2	Mededelingen, achtergrondinformatie en ingekomen post <u>Bijlage:</u> 2. Overzicht en toelichting mededelingen, achtergronddocumenten en ingekomen post 2.1 Getekende brief samenwerking FET & FEA 2.2 Brief OER (Opwek hernieuwbare Energie op Rijksgroonden) 2.3 Mededeling publiek eigendom warmtenetten 2.4 Terugblik FET(te) werkdagen 30/5, 20/6, 18/7 en 5/9/2023 2.5 Kennisdeling FET met Campus Friesland 2.6 Stand van zaken website 2.7 NOVEX stand van zaken 2.8 ‘Zonnebrief’ Rob Jetten
3	Verslag 22 juni 2023 <u>Bijlage:</u> 3. Verslag 22 juni 2023 Het verslag wordt vastgesteld.
4	Energie-infrastructuur en energievisie <u>Bijlagen:</u> 4. Oplegger Energienetwerk 4.a Brief Provincie aan FET inz. startdocument d.d. 19-09-2023 De ambassadeur van het integraal programmeren, J. Zoetendal, geeft een introductie met een korte terugblik op het extra BO FET van 18 oktober jl. Daarnaast kondigt hij aan dat hij in januari een ronde maakt langs de gemeenten om zoveel mogelijk input op te halen vanuit de colleges voor de energievisie. 4.1 Leidende principes energievisie <u>Bijlagen:</u> 4.1a Doel Leidende principes 4.1.b Leidende principes O.l.v. van Berenschot wordt gediscussieerd over de leidende principes van de energievisie. Voorafgaand geven L. van der Tuin en H. Sijsma (gemeente Harlingen via J. Dijkstra) aan zich niet comfortabel te voelen om vanmiddag besluiten te nemen, gezien de korte voorbereidingstijd van het overleg.

J geeft aan dat J de zorgen heeft gehoord, maar dat het vanmiddag gaat om richting te geven en dat niets besloten wordt. J licht de vervolgstappen toe van de energievisie. Na het opleveren van het ambtelijk concept van de energievisie in december, zullen in het eerste kwartaal ontwikkelpaden worden opgesteld, mede met input van de ronde van de bestuurlijk ambassadeur langs de colleges. Op basis daarvan kan een afwegingskader opgesteld worden, dat weer gebruikt gaat worden bij keuzes in het PMIEK (Provinciaal Meerjaren Investeringsplan Energie en Klimaat).

Met behulp van een powerpoint, licht J de uitgangspositie met de deeloplossingen toe evenals de Friese opgave.

J. Dijkstra vraagt of het huidige verbruik van 18,7 TWh per jaar (meting 2019) al lager is geworden door besparing de afgelopen jaren. Dit is nog niet het geval J, sterker nog het is eerder nog gestegen. De verwachting is wel dat de vraag in 2050 vanwege nog te realiseren besparing op 11,7 TWh uit zal komen. Dit wordt deels gerealiseerd omdat elektrificatie efficiënter is in vergelijking met het gebruik van fossiele brandstoffen.

J merkt op dat die totale besparing er niet vanzelf komt, er moet op geacteerd worden.

E. Stellingwerf: in de powerpoint valt het op dat de RES-opgave niet optelt tot 3,0 TWh (maar tot 2,7 TWh). Dit is waarschijnlijk het stukje niet ingevulde ambitie (0,3 TWh) dat ontbrak ten tijde van de meting van de voortgangsrapportage d.d. 1.1.2023.

J conclusie van de sheet is dat er na de maximale inzet van alle mogelijkheden nog ca. 4,4 TWh overblijft om in te vullen qua extra opwek van hernieuwbare energie.

J Om de energievisie op te stellen zijn antwoorden nodig op de volgende vragen m.b.t. het energiesysteem tussen **2030 en 2050**:

1. Hoe gaan we om met **energievragers**?
2. Hoe gaan we om met **grootschalige opwek**?
3. Hoe wordt opwek **verspreid** in het landschap en is er variatie mogelijk?
4. Hoe creëren we meer **flexibiliteit** in de energievoorziening?
5. Hoe gaan we om met initiatieven vanuit de **maatschappij**?

J vraagt of er nog meer agendapunten/vragen zijn die de aanwezigen van belang achten voor de energievisie.

M. Le Roy: het aspect van tijdigheid meenemen (bijv. hoe lang staat een oplossing in het landschap, voor altijd, of alleen tijdens de transitieperiode?)

J: eigenaarschap is eveneens een issue.

M. Le Roy: geef urgentiebesef een plek in de visie.

J vraagt of energieneutraliteit als aspect nog toegevoegd moet worden? Hier zijn de aanwezigen het mee eens.

J roept op om ook energiebesparing goed mee te nemen in de discussie.

J. Zoetendal: vindt het belangrijk om de realisatie van de eerste treden van de watervalgrafiek niet te vergeten (dus niet alleen focussen op de laatste 4,4 TWh).

E. Stellingwerf: ook koppelkansen meenemen, bijv. met landschap, economie, etc.

H. de Boer: aspect van betaalbaarheid in ogenschouw nemen.

Ad 1.

Besparing: alles wat niet wordt gebruikt hoeft niet te worden opgewekt. Fryslân zet in op maximale besparing in alle sectoren.

Voorwaarden: grotere energievragers zijn alleen welkom in Fryslân onder een aantal voorwaarden.

R. Slijver: deze uitspraken zullen altijd impact hebben op het landschap, als je de voorwaarden bekijkt.

E. Stellingwerf: het systeem van 'u vraagt, wij draaien' is niet meer vol te houden, dus bedrijven moeten medeverantwoordelijk zijn, naast de overheden en netbeheerders.

■ J ziet koppelkansen, bijv. bedrijven die restwarmte kunnen leveren, kunnen gevraagd worden mee te denken over wat ze kunnen bieden aan hun omgeving.

J. Dijkstra: een integrale aanpak is nodig (vergunningverlening, subsidie, beschikbaar stellen van ruimte voor duurzame opwek, etc.)

M. le Roy: wil ook deze integrale aanpak, echter kan dit afhangen van welk type bedrijf het is.

L. van der Tuin: ook landschappelijke inpassing is belangrijk en kijken voor heel Friesland en niet alleen per gemeente. Gronden beschikbaar stellen voor duurzame opwek gaat te ver.

Wel meekijken waar het kan en past.

■ J hoort consensus voor het punt dat overheden faciliteren (derde punt Powerpoint), maar zou dit wel willen agenderen voor het verdiepende gesprek.

J. Zoetendaal: vindt het verdelen van de schaarste (ruimte, energie) een issue. Stellen dat je dat zonder meer faciliteert als overheid gaat te ver.

E. Stellingwerf: merkt op dat bij nieuwe aanvragen de reguliere ruimtelijke verordeningprocedures gelden en dat energie-aspecten daar een onderdeel van zijn.

E. Stellingwerf: hoe gaan we om met de bestaande energievragers? Het gaat niet alleen om nieuwe energievragers.

■ J ook dit wordt meegenomen in de uitwerking van de energievisie.

H. den Hartigh: slaat aan op het woord 'subsidie' bij het derde punt, dat is niet zonder meer nodig.

■ J de tekst zal hierop aangescherpt worden.

S. Knol: merkt op dat het eerste punt al een groot deel van de tijd op de agenda kost. Stelt voor om de andere vragen globaler te behandelen of beter: er op ander moment over door te praten, want dit is wel belangrijk.

Ad 2. en ad 3. 'Het Friese landschap is karakteristiek, gevarieerd en veranderlijk' en 'Zon en wind'.

G. But: een uitspraak doen over het thema 'zon' is lastig, zoals het nu verwoord is op de sheet.

J. Dijkstra: sluit hierop aan. In Waadhoeke is men bezig met het nadenken over grootschalige opwek in een energielandschap. Zoals het er nu staat, staat het te beperkend weergegeven.

■ J de strekking van de sheet is dat bij grote landschappen grote opwek past, bij kleinschaliger landschappen ook kleinschaliger opwek.

■ J mist de combinatie van zon en wind, wat nodig is voor de energie-infrastructuur.

H. de Boer: als het over landschap gaat is de participatie heel belangrijk, bijna leidend.

J. Zoetendal: algemene consensus op dit punt is wellicht lastig. Maak gebruik van de Energiewaai die opgesteld is tijdens de RES 1.0. Hij zou daarnaast graag zien dat het aspect 'brede welvaart' wordt meegenomen in plaats van bijv. focus op economie.

■ J het is bij deze slide zoeken waar dan wel 'ja' of 'nee' op wordt gezegd. Brede welvaart en de combi van zon en wind worden in ieder geval meegenomen.

Wind:

M. le Roy: er zal altijd wel iemand op tegen zijn om windmolens op land te zetten. Als er sprake is van tijdigheid is dit misschien een positief aspect voor het draagvlak vanuit de inwoners. Tegen die tijd zijn er wellicht nieuwe technieken, waardoor windmolens overbodig raken.

L. van der Tuin: kan zich niet vinden in de uitspraak zoals die nu op de sheet staat t.a.v. wind. Dit gaat voor haar gemeente te ver.

R. Slijver: realiseert zich dat je nooit 100% tevredenheid krijgt bij het maken van keuzes.

■ J geeft aan dat qua tijdigheid er met 40-50 jaar gerekend wordt met afschrijvingen van kabels/infrastructuur etc. Dus gebruik die infrastructuur opnieuw als het niet afgeschreven is. Het clusteren van turbines heeft een positief effect op het landschap maar vooral ook op de net-infrastructuur.

■ J t.a.v. draagvlak is vooral ook het lokaal eigenaarschap van belang.

E. Stellingwerf: legt hier ook een link met eigenaarschap. Pleit ook voor het gebruik van de energiewaai. Vraagt zich wel af of het clusteren van windturbines zaligmakend is.

S. Knol: een opmerking in algemene zin over de energievise. De energievise moet een doorkijkje naar de toekomst zijn, los van het 'huis van Thorbecke'. Een vise is niet gelijk aan uitvoerend beleid. De opmerkingen die er nu liggen kunnen conflicterend zijn met het huidige beleid. Hij pleit ervoor om de legitimatie goed in het document te borgen, omdat er anders voortijdig al politieke discussies ontstaan. De democratische legitimatie moet goed geborgd zijn is zijn oproep. Zoek minder de spanning op met het huidige beleid (bijv. 'de 100 meter plus' windturbine). Om de ruimte voor het gesprek te houden is dit een aandachtspunt.

■ J vult aan dat hij 13 december 2023 een toelichting geeft op de energievise in Provinciale Staten.

J. Dijkstra: t.a.v. het plaatsen van de turbines op plekken met een grote energievraag: zie dit niet te krap qua ruimte (bijv. niet alleen op een bedrijventerrein met alleen grote vragers, maar breder erom heen).

■ vraagt om het inplannen van een vervolgesprek, vanwege een gebrek aan tijd vanmiddag.

E. Stellingwerf: beaamt dat dit nodig is.

■ Sluit af met dat er wordt nagedacht over hoe verder (een extra bijeenkomst of de input ophalen via de rondes van J. Zoetendal langs de regio's in januari 2024). Op basis van vanmiddag wordt al begonnen met het schrijven van een globale energievisie (eerste versie). Berenschot gaat hier nu al mee aan de slag, echter deze moet wel specifiek ingevuld worden na verdere discussie.

4.2 Besluitvormingsroute energievisie

Bijlage:

4.2 Besluitvormingsroute

Gelegenheid tot doorgeven opmerkingen.

■ geeft een toelichting op de besluitvormingsroute, de informatie en consultatie van de energievisie aan de hand van een powerpoint.

E. Stellingwerf geeft een toelichting op het proces, waarbij gemeenten zelf kunnen bepalen hoe zij de raad willen betrekken.

L. van der Tuin: vraagt een nadere toelichting over de rol van de colleges en de raden.

Daarnaast geeft zij aan dat de planning krap is qua tijd voor consultatie.

S. Knol: merkt op dat de term 'Besluitvormingsroute' misschien anders geformuleerd kan worden, bijv. 'Bestuurlijke afstemming'.

■ de finale besluitvorming zit alleen aan het einde van het traject bij GS.

E. Stellingwerf: de stap van consulteren van colleges en raden zit er wel in, de vraag is of het past in het tijdspad. Het gaat om de stap van maart – half mei (consultatierondes colleges, DB en FEA-leden). Als hier meer tijd nodig is, zou het betekenen dat de totale planning daardoor mogelijk wat moet opschuiven.

■ geeft aan wat er na vaststelling door GS gebeurt: De energievisie is een bouwsteen voor de POVI (Provinciale Omgevingsvisie). PS stellen de POVI vast en GS stellen de PMIEK vast.

4.3 Investeringsplannen TenneT en Liander

Bijlage:

4.3 Brief Tennenet d.d. 30 oktober 2023 'Publicatie investeringsplan TenneT'

Mondelinge toelichting ■ (TenneT) en ■ (Liander)

■ stelt zich voor. ■ is actief voor de noordelijke regio's bij TenneT. N.a.v. de brief licht ■ toe dat het investeringsprogramma enorm is uitgebreid. Er is een maand de tijd om een zienswijze in te dienen, daarna gaan de investeringsplannen naar de ACM.

	Tennet heeft voor het eerst de PMIEK-en meegenomen bij het opstellen van hun investeringsplannen. Een prioriteitsstelling op landelijke basis is nodig, waarbij alle provinciale plannen (PMIEK-en) gelijkwaardig worden meegenomen. De ruimtelijke ordeningsvraag is van belang, maar ook de flexibiliteit (van energiegebruik zowel bij bedrijven als burgers). In meerdere provincies ontstaan energieboards (zoals de Friese Energietafel in Friesland), hier worden de bijzondere gevallen besproken met de netbeheerders om zo de voortgang erin te houden. Tennet probeert alle partijen zo vroeg mogelijk mee te nemen in alle plannen, gezien de impact op de maatschappelijke ontwikkelingen (economie, woningbouw, etc.). Transparant zijn over de voortgang van projecten is daarom essentieel. De PMIEK 2.0 (2025) wordt nu van belang, deze geeft namelijk nog meer duidelijkheid t.o.v. de pilotachtige PMIEK 1.0 van 2023. ■ vraagt aan de overheden om n.a.v. de brief e.e.a. goed te bestuderen en nodigt ze uit om zienswijzen in te dienen. De komende tien jaar wordt voor meer dan 500 mio euro geïnvesteerd in het netwerk. Het gaat dan o.a. om 2800 electriciteitshuisjes die vervangen moeten worden in Friesland en vele kilometers kabel die de grond in moeten. Eén op de 3 straten gaat open de komende jaren. Echter alleen met het verzwaren van de energie-infrastructuur komen we er niet. Een versnelling is nodig om alles tijdig te kunnen realiseren. De Friese energietafel is daar een mooi gremium voor. Vanaf 2025 gaat het investeringsniveau van 4 miljard naar 8 miljard (landelijk), dit betreft o.a. het integreren van 30 km² systeem-batterijen, het plaatsen van 50.000 wijkstationnetjes en het leggen van 100.000 km kabel landelijk gezien. Deze cijfers geven aan dat de verbouwing een enorme impact heeft. Hij roept op om meer te sturen en te kiezen, zodat de netbeheerders hierop kunnen anticiperen. S. Knol: bedankt de heren die speciaal hiervoor naar h overleg in Burgum zijn gekomen. M. Le Roy: mist een onderstation in Smallingerland/Opsterland. Zij gaan een zienswijze indienen, maar betreurt dat deze in eerste instantie niet is opgenomen. J Dijkstra: mist ook een station in Waadhoeke en zal eveneens een zienswijze indienen. 4.4 Vrijgave kennisdocument en aanbidding handreiking elektriciteitsstations aan colleges <u>Bijlagen:</u> 4.4.1 Kennisdocument inclusief achtergronddocumenten 4.4.2 Handreiking Elektriciteitsstations Er wordt een begeleidende brief voor de colleges opgesteld vanuit de Friese Energietafel bij de documenten. Tevens wordt een concept-tekstvoorstel aangeleverd dat gebruikt kan worden voor de volksvertegenwoordigers.
5	Presentatie voortgang oprichting Mienskipsenerzjyhûs Mondelinge toelichting door ■ (projectleider Mienskipsenergie FET) en ■ (projectleider warmtetransitie FET).

	■ geeft de presentatie mede namens ■, die afwezig is wegens ziekte. Er wordt gevraagd om commitment om het plan voor het opzetten van een Mienskijsenerzjyhûs verder uit te werken. Opmerkingen n.a.v. de presentatie: L. van der Tuin: geeft aan dat er al participatiebeleid is bij de gemeenten, vanuit een wettelijke verplichting en is benieuwd wat het enerzjyhûs kan toevoegen. J. Dijkstra: vindt de insteek op zich goed, maar vraagt om de gemeenten goed mee te nemen in de plannen. E. Stellingwerf: vult aan dat de plannen voor een Mienskijsenerzjyhûs niet haaks hoeven te staan op het bij gemeenten aanwezige participatiebeleid. M Le Roy: geeft aan dat Smallerland op dit vlak het participatiedeel al goed geregeld heeft en ziet niet direct een aanvullende behoefte. J. Zoetendal: het gaat ook om vragen over bijv. governance bij het oppakken van een energie-initiatief, daarnaast gaat het bij het vooral ook om ondersteuning bij de stappen voorafgaand aan het gemeentelijk participatiebeleid. S. Knol: ziet de uitwerking van de plannen in februari graag tegemoet.
6.	Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) <u>Bijlage:</u> 6. Memo NPLW Het memo is ter kennisgeving aangenomen, hier zijn geen opmerkingen over.
7.	Structurele aanpassing begroting FET <u>Bijlagen</u> 7.1 Oplegger begrotingsaanpassing vanaf 2024 7.2 Aangepaste begroting 2024 Besluitpunt: Stemt het BO FET in met de voorgestelde begrotingswijziging? R. Slijver: geeft aan dat er te weinig tijd was om dit goed te doorgronden. E. Stellingwerf: stelt voor om de begroting onder voorbehoud goed te keuren, waarbij Noardeast-Fryslân en Achtkarspelen hun reactie nog laten weten. <i>Naschrift jan. '24: inmiddels hebben zowel Noardeast-Fryslân en Achtkarspelen laten weten akkoord te zijn met de begrotingswijziging.</i>
8	Groen Gas Voorstel: Groen Gas agenderen voor BO FET 21 maart 2024

	Dit is akkoord.
9	Rondvraag Er zijn geen punten voor de rondvraag.
10	Sluiting S. Knol sluit het overleg om exact 14.30 uur.

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen